

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලීය උපාධිධාරී වෘත්තීය දේශක එකමුතුව
Association of Professional Lecturers Graduated from USJP

මූල්‍ය වෙළඳපොල

Coordinating Office

JMC Jayasekera Management Centre (Pvt) Ltd

No 65/2A, Sir Chittampalam A Gardiner Mw, Colombo 02

Tel : 011 2 430451 | Mob : 071 4884 622 | 071 4150400 Web : www.jmc.lk

FINANCE

අනුමැත

මූල්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධව මූල්‍ය වෙළෙඳපොළක සහභාගිත්වය අධ්‍යයනය කරයි.

- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතිය හඳුන්වයි.
- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතියේ සංයුතිය විස්තර කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතිය

ආර්ථිකයක මූල්‍ය තීරණ ක්‍රියාත්මක කරන මූල්‍ය වෙළඳ පොළ, මූල්‍ය ආයතන, මූල්‍ය උපකරණ, මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් යනාදියෙන් සමන්විත පද්ධතිය මින් අදහස් වේ. මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ සිදුවන වැදගත්ම කාර්ය භාරය වන්නේ මූල්‍ය අතරමැදිකරණයයි.

මූල්‍ය අතරමැදිකරණය

මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ සිදු වන ප්‍රධාන හා වැදගත් කාර්ය වන්නේ “මූල්‍ය අතරමැදිකරණය යි” අරමුදල් අතිරික්තයක් ඇති එකක හා අරමුදල් හිඟයක් ඇති එකක සම්බන්ධ කෙරෙන යානාග්‍රණය

මූල්‍ය පද්ධතියක සංයුතිය

- මූල්‍ය වෙළෙඳ පොළ
- මූල්‍ය ආයතන
- මූල්‍ය උපකරණ
- මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්
- මධ්‍ය බැංකුව ආදියෙන් සමන්විත පද්ධතිය මූල්‍ය පද්ධතිය වේ.

1. මූල්‍ය ආයතන

රටක මූල්‍ය වෙළෙඳ පොළෙහි ක්‍රියාත්මක වන බැංකු හා බැංකු නො වන සියලු ම ආයතන මූල්‍ය ආයතන වේ.

- බැංකු අංශය
- තැන්පතු භාර ගන්නා අනෙකුත් මූල්‍ය ආයතන
- අනෙකුත් විශේෂිත මූල්‍යායතන
- ගිවිසුම්ගත ඉතිරිකිරීමේ ආයතන

2. මූල්‍ය උපකරණ

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය වෙළෙඳ පොළෙහි ක්‍රියාත්මක වන මූල්‍ය උපකරණ ලෙස

- භාණ්ඩාගාර බිල්පත්
- භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර
- සාමාන්‍ය කොටස්
- වරණීය කොටස්
- වාණිජ පත්‍රිකා
- තැන්පතු සහතික
- සංගමික ණයකර ආදිය දැක්විය හැකි ය.

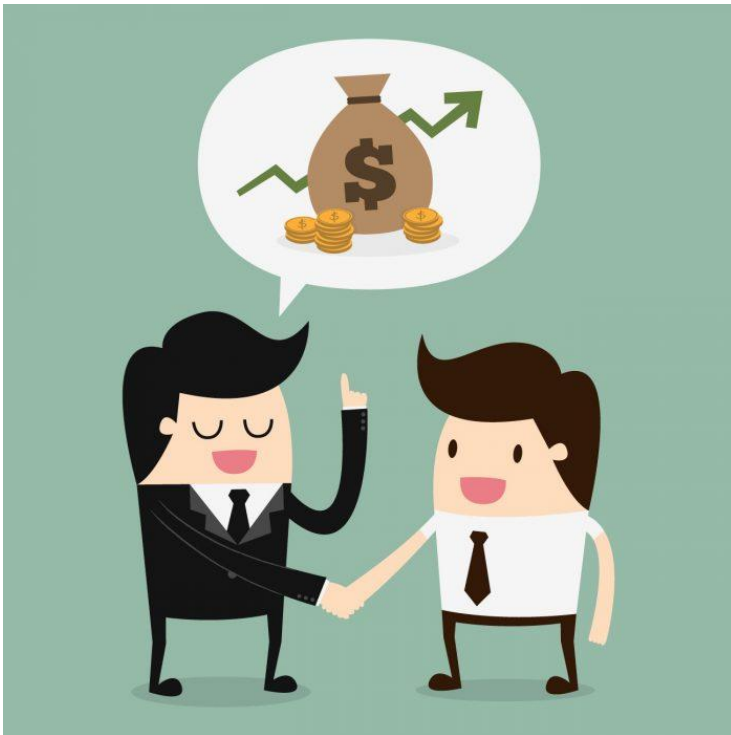
3. මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්

රටක මූල්‍ය ක්‍රමයේ සංවිධිත ක්‍රියාකාරීත්වය හා ස්ථායීතාව තහවුරු කිරීම සඳහා ආධාර වන ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් ලෙස හැඳින්වේ.

- තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය (Real Time Gross Settlement System (RTGS)
- ඡායාගත පිළිබිඹු වෙක්පත් නිෂ්කාශන පද්ධතිය (Image Cheque Clearing / Cheque Truncation System (CTS)
- නිර්ලේඛන සුරැකුම්පත් පියවීම් පද්ධතිය (Scriptless Securities Settlement System)
- ජගත් අන්තර් බැංකු සන්නිවේදන සංගමය (society for World wide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)

4. මධ්‍ය බැංකුව

5. මූල්‍ය වෙළෙඳ කොළ

මූල්‍ය වෙළඳ පොළ (Financial Market)

කෙටිකාලීන හා දිගු කාලීන මූල්‍ය වත්කම් (අරමුදල් / මූල්‍ය උපකරණ / සුරැකුම්පත්) මිලට ගැනීම සහ විකිණීම සිදු කෙරෙන ස්ථානය හෝ අවකාශය මූල්‍ය වෙළඳ පොළයි.

එනම් අරමුදල් සැපයුම්කරුවන් හා අරමුදල් ඉල්ලුම්කරුවන් සම්බන්ධ කිරීම සඳහා පවත්නා සංවිධාන ක්‍රමයයි.

මූල්‍ය වෙළඳ පොළ සංයුතිය (Composition of the Financial Market)

1. අන්තර් බැංකු ඒකීකරණ ණය වෙළඳ පොළ
2. දේශීය විදේශීය විනිමය වෙළඳ පොළ
3. රජයේ සුරැකුම්පත් වෙළඳ පොළ
 - භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළඳ පොළ
 - භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළඳ පොළ
4. සාංගමික ණය සුරැකුම්පත් වෙළඳ පොළ
5. වාණිජ පත්‍රිකා වෙළඳ පොළ
6. සාංගමික බැඳුම්කර (ණයකර) වෙළඳ පොළ
7. කොටස් වෙළඳ පොළ

මූල්‍ය වෙළඳ පොළ වර්ගීකරණය

මූල්‍ය උපකරණවල කල් පිරීමේ කාලය අනුව මූල්‍ය වෙළඳ පොළ වර්ගීකරණය

- මුදල් වෙළඳ පොළ
- ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ

මූල්‍ය වෙළඳ පොළ

මුදල් වෙළඳ පොළ

- අන්තර් බැංකු ඒකීකරණ ණය වෙළඳ පොළ
- දේශීය-විදේශීය විනිමය වෙළඳ පොළ
- භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළඳ පොළ
 - ප්‍රාථමික
 - ද්විතීයික
- වාණිජ පත්‍රිකා වෙළඳ පොළ

ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ

- භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළඳ පොළ
- සාංගමික බැඳුම්කර වෙළඳ පොළ
- කොටස් වෙළඳ පොළ

මුදල් වෙළඳ පොළ

(Money Market)

කෙටි කාලීන මූල්‍ය උපකරණ මිල දී ගැනීම හා විකිණීමට අදාළ වෙළඳ පොළ මුදල් වෙළඳ පොළ (Money Market) ලෙස හැඳින්විය හැකි ය.

මුදල් වෙළඳ පොළ සමන්විත වන උප වෙළඳ පොළ වර්ග

1. අන්තර් බැංකු ඒකිකිණි ණය වෙළඳ පොළ
2. දේශීය-විදේශීය විනිමය වෙළඳ පොළ
3. භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළඳ පොළ
4. වාණිජ පත්‍රිකා වෙළඳ පොළ

අන්තර් බැංකු ඒකිකිණි මුදල් වෙළඳ පොළ

(Inter – Bank Call Money Market)

- වාණිජ බැංකු අතර කෙටි කාලීන ණය ඉල්ලීම හා ණය සැපයීම සිදුවන වෙළඳ පොළයි.
- ද්‍රවශීලතා හිඟයෙන් පෙළෙන වාණිජ බැංකු සිය ද්‍රවශීලතා අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට අතිරික්ත ද්‍රවශීලතාවක් සහිත වාණිජ බැංකුවලින් ඉතා කෙටි කාලීනව මුදල් ණයට ගැනීම ඒකිකිණි ණය ගනුදෙනු ලෙස හැඳින්වේ.
- මෙම ගනුදෙනු ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ඇති එම බැංකු සතු සංචිත ගිණුම් හරහා සිදු කෙරේ. මෙහි සිදුවන ගනුදෙනුවලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් එක් දිනක් / එක් රැයක් තුළ කල් පිරේ.

අන්තර් බැංකු විදේශ විනිමය වෙළඳ පොළ

(Inter Bank Foreign Exchange Market / Forex Market)

- විදේශ විනිමය මිල දී ගැනීම හා විකිණීම ආශ්‍රිත වෙළඳ පොළයි.
- එනම් වාණිජ බැංකුවල විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් ගනුදෙනුවලට අදාළව සිදුවන කටයුතු මින් අදහස් වේ.
- මෙය අභ්‍යන්තර විදේශ විනිමය වෙළඳ පොළ, දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳ පොළ (Domestic Foreign Exchange market) ලෙස ද හඳුන්වයි.

වාණිජ පත්‍රිකා වෙළඳ පොළ

(Commercial Paper Market)

- සීමිත පොදු සමාගම් කෙටි කාලීන අරමුදල් සම්පාදනය කර ගැනීම සඳහා නිකුත් කරන වාණිජ පත්‍රිකා හුවමාරු වන වෙළඳ පොළයි.

- ඇප සුරැකුම්පත් නොමැතිව නිකුත් කරනු ලබන මෙම සුරැකුම්පත්වලට ඇති ඉල්ලුම, සමාගම කෙරෙහි පවත්නා මහජනයාගේ විශ්වාසය මත රඳා පවතී.
- මේවා සාපේක්ෂව ඉහළ වටිනාකම් වලින් නිකුත් කරන අතර ඒවායේ ආපසු ගෙවීමේ හැකියාව නිකුත් කරනු ලබන සමාගම විසින් පත් කළ මූල්‍ය ආයතනයක් විසින් සහතික කර ඇත.

භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළඳ පොළ (Treasury Bill Market)

භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සම්බන්ධ ගනුදෙනු සිදුවන වෙළඳ පොළ මින් අදහස් වේ. මෙම වෙළඳ පොළප්‍රධාන කොටස් දෙකකට වර්ග කෙරේ.

භාණ්ඩාගාර බිල්පත් ප්‍රාථමික වෙළඳ පොළ

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්ට භාණ්ඩාගාර බිල්පත් අලෙවි කිරීම, භාණ්ඩාගාර බිල්පත් ප්‍රාථමික වෙළඳ පොළ ලෙස සැලකේ.

භාණ්ඩාගාර බිල්පත් ද්විතීයික වෙළඳ පොළ :

ප්‍රාථමික වෙළඳ පොළෙන් මිලට ගත් භාණ්ඩාගාර බිල්පත් කල් පිරෙන තෙක් තබා නොගෙන භාණ්ඩාගාර බිල්පත් විකිණීම හා මිල දී ගැනීම සිදු වන වෙළඳ පොළ යි.

ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ (Capital Market)

වර්ෂයකට වඩා වැඩි කාලයක දී කල් පිරෙන මූල්‍ය උපකරණ ගනුදෙනු සිදු වන වෙළඳ පොළ මේ නමින් හඳුන්වයි. එනම් දිගු කාලීන අරමුදල් අවශ්‍යතා ඇති පාර්ශ්ව හා දිගු කාලීන මුදල් අතිරික්තතා ඇති පාර්ශ්ව අතර ගනුදෙනු සිදු වන වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ (Capital Market) ලෙස හඳුන්වයි.

1. කොටස් වෙළඳ පොළ
2. සාංගමික ණයකර(බැඳුම්කර) වෙළඳ පොළ
3. භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළඳ පොළ

ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළේ උප වෙළඳ පොළ වර්ග

1. කොටස් වෙළඳ පොළ

සමාගම් විසින් නිකුත් කරන සාමාන්‍ය කොටස්, නිශ්ඡන්ද කොටස්, වරණීය කොටස්, කොටස් බලපත්‍ර යනාදිය සුරැකුම්පත් මිල දී ගැනීම හා විකිණීම සම්බන්ධ ගනුදෙනු සිදුවන වෙළඳ පොළ මින් අදහස් වේ. මෙහි ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික වෙළඳ පොළ තත්ත්වයන් දැකිය හැකිය. කොළඹ කොටස් වෙළඳ පොළ මෙහි ද්විතීයික වෙළඳ පොළ ලෙස ක්‍රියාත්මක වේ.

2. සාංගමික ණයකර(බැඳුම්කර) වෙළඳ පොළ

සමාගම්, රාජ්‍ය සංස්ථා විසින් මධ්‍ය හා දිගු කාලීන ණය මුදල් සපයා ගැනීම සඳහා නිකුත් කරන ණයකර මිල දී ගැනීම හා විකිණීම සිදුවන වෙළඳ පොළයි. මෙහි විවිධ ණයකර වර්ග ගනුදෙනු වේ. මෙම වෙළඳ පොළේ ද ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික වෙළඳ පොළ තත්ත්ව දැකිය හැකිය. කොළඹ කොටස් වෙළඳ පොළ ණයකර සඳහා ද්විතීයික වෙළඳ පොළක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වේ.

3. භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළඳ පොළ

රජයට අවශ්‍ය මාධ්‍ය හා දිගු කාලීන ණය ලබා ගැනීම සඳහා නිකුත් කරන භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර පිළිබඳ ගනුදෙනු සිදු වන වෙළඳ පොළයි. මෙහි ප්‍රාථමික වෙළඳ පොළ ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්ට පමණක් වන අතර ද්විතීයික වෙළඳ පොළක් ද ක්‍රියාත්මක වේ. එමෙන් ම ප්‍රති මිල දී ගැනුම් හා විකුණුම් වෙළඳ පොළ තත්ත්වයන් ද දැකිය හැකිය.

කොළඹ ව්‍යාපාර වස්තු හුවමාරුව (Colombo Stock Exchange / CSE)

- ලැයිස්තුගත සමාගම්වල කොටස් මිල දී ගැනීම හා විකිණීම පරිපාලනය කරන ආයතනය කොළඹ කොටස් හුවමාරුව ලෙස හැඳින්වේ.
- කොළඹ කොටස් හුවමාරුව ඇපයෙන් සීමිත සමාගමකි.
- එහි පූර්ණ සාමාජිකයන් ලෙස තැරැවිකාර සමාගම් ක්‍රියාත්මක වේ. මෙම තැරැවිකාර සමාගම් කොළඹ කොටස් හුවමාරුවේ අතරමැදියන් ලෙස කටයුතු කරයි.
- කොළඹ කොටස් හුව මාරුවේ කාර්ය විධිමත් කිරීමේ හා අධීක්ෂණය කිරීම ශ්‍රී ලංකා සුරැකුම්පත් හා විනිමය කොමිෂන් සභාව විසින් සිදු කරනු ලැබේ.
- කොටස් නිකුත් කරන සමාගමකින් ආයෝජකයින් විසින් සෘජු ව ම කොටස් මිලට ගැනීම ප්‍රාථමික වෙළෙඳ පොළ යි. කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළෙන් ආයෝජකයන් කොටස් මිල දී ගැනීම ද්විතීයික වෙළෙඳ පොළ යි.

රටකට කොටස් වෙළඳ හොඳු ඇති වැදගත්කම (Importance of Colombo Stock Exchange)

- පුද්ගලයන් හා ආයතන ආයෝජනය සඳහා දිරිගැන්වීම.
- ආයෝජකයන්ට, කොළඹ කොටස් හුවමාරුව හරහා විවිධ ප්‍රතිලාභ ලබා ගත හැකි වීම.
- සමාගම්වලට විශාල ප්‍රාග්ධනයක් රැස්කර ගත හැකි වීම.
- සමාගම්වල කොටස් සඳහා ද්විතීයික වෙළෙඳ පොළක් ඇති වීම.
- විදේශ ආයෝජකයන් රටට අද්දවා ගත හැකි වීම.

කොටස් වෙළඳ හොඳු කාර්යයන්

- කොටස් හුවමාරුව සඳහා පහසුකම් සැපයීම
- පොදු සමාගම් මිල කළ සමාගම් වශයෙන් ලියාපදිංචි කිරීම.
- ලේඛනගත පුවරු පවත්වාගෙන යාම.
- සීමාසහිත මධ්‍යම තැන්පතු හුවමාරුව පවත්වාගෙන යාම.
- වෙළඳ පොළ දර්ශක සහ කොටස් හුවමාරුව පිළිබඳ තොරතුරු ප්‍රසිද්ධියට පත්කිරීම.
- ආයෝජකයන්ට අවශ්‍ය දැනුවත් බව ලබා දීම.

සමාගම් ලැයිස්තුගත කිරීමේ ක්‍රම (Methods of Listing)

සීමිත පොදු සමාගමකට කොළඹ කොටස් හුවමාරුවේ ලියාපදිංචි විය හැකි ආකාර තනතුකි.

1. මූලික ප්‍රසිද්ධ නිකුතුවක් (Initial public offer) මගින්

සමාගමක් පළමුවරට කොටස් නිකුත් කිරීමක් මගින් මහජනයාට දායක වීමට ඇරඹුම් කර කොටස වෙළෙඳ පොළේ ලැයිස්තුගත කිරීම

2. විකුණුම් අර්පනයක් (offer for sale) මගින්,

දැනටමත් කොටස් නිකුත් කර ඇති සමාගමක්, මහජනතාව සතුව ඇති කොටස් වෙළෙඳ පොළෙන් විකිණීමට ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ලැයිස්තුගත කිරීම

3. හඳුන්වා දීමක් (Introduction) මගින්,

මහජනතාවට කොටස් නිකුත් කිරීමක් නොකර හඳුන්වාදෙන අවස්ථාවේදී ම ලෙස කොළඹ කොටස් හුවමාරුව හරහා ම කොටස් නිකුත් කිරීම

සීමාසහිත පොදු සමාගම් ලේඛනගත කිරීම සිදු කරන ආකාරය

සාමාන්‍ය කොටස් සඳහා සමාගමක් ලේඛන ගත වීම පුවරු දෙකක් යටතේ සිදු කෙරේ.

1. ප්‍රධාන පුවරුව (Main Board)
2. දිරි සවි පුවරුව (Diri savi Board)

ප්‍රධාන පුවරුව:

විශාල ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනයක් සහිත සමාගම් සඳහා වෙන් වූ පුවරුව ප්‍රධාන පුවරුවයි. ප්‍රධාන පුවරුවේ සාමාන්‍ය කොටස් ලැයිස්තුගත වීම සඳහා සපුරා ලිය යුතු අවශ්‍යතා කීපයකි.

1. සමාගමේ ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය රුපියල් මිලියන 500ට නොඅඩු වීම.
2. ලැයිස්තුගත වීමට ඉල්ලුම් කරන දිනට පෙර අවම වශයෙන් අඛණ්ඩ ව වසර 3ක් බදු පෙර ශුද්ධ ලාභ ලබා තිබීම.
3. ව්‍යාපාරයේ පවතින ශුද්ධ වත්කම්, ලැයිස්තුගත කිරීමට ඉල්ලුම් කළ දිනයේ සිට ආසන්න වර්ෂ දෙකක විගණනය කරන ලද මූල්‍ය වාර්තා මගින් තහවුරු වීම.
4. නිකුත් කර ඇති කොටස් ප්‍රමාණයෙන් අවම වශයෙන් 25%ක් මහජනයා සතු වීම.

දිරි සවි පුවරුව :

සීමිත ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනයක් සහිත ව ආරම්භ වූ සමාගම් ලැයිස්තුගත කිරීමට වෙන් වූ පුවරුව දිරි සවි පුවරුවයි. දිරි සවි පුවරුවේ ලැයිස්තුගත වීම සඳහා සපුරාලිය යුතු අවශ්‍යතා කීපයකි.

1. දිරි සවි පුවරුවේ ලැයිස්තුගත වීම සඳහා සපුරාලිය යුතු අවශ්‍යතා කීපයකි.
2. සමාගමේ ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය රුපියල් කෝටි 10ට නොඅඩු විය යුතු ය.
3. නිකුත් කර ඇති කොටස් ප්‍රමාණයෙන් අවම වශයෙන් 10%ක් මහජනයා සතු විය යුතු ය.
4. ව්‍යාපාරයේ පවතින ශුද්ධ වත්කම් ලැයිස්තුගත කිරීමට ඉල්ලුම් කළ දිනට, වසරක විගණනය කරන ලද මූල්‍ය වාර්තා මගින් තහවුරු විය යුතු ය.
5. සමාගමේ ක්‍රියාකාරී කාල සීමාව අවම වශයෙන් වසරක් වීම.
- 6.

වොච් ලිස්ට් පුවරුව :

කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ලැයිස්තුගත කිරීමේ කොන්දේසි කඩ කරන හෝ නොපිළිපදින සමාගම් ඇතුළත් කරන පුවරුව කඩ කළ පුවරුව ලෙස හැඳින්වේ.

කොළඹ ව්‍යාපාර වස්තු හුවමාරුවේ ගනුදෙනු වන කුරැකුම්පත් (Securities Traded on the CSE)

- සාමාන්‍ය කොටස් - Ordinary Shares
- වරණීය කොටස් - Preference Shares
- කොටස් බලපත්‍ර - Share Warrants
- සාංගමික ණයකර - Corporate Debentures
- රජයේ සුරැකුම්පත් - Government Debt Securities

සාමාන්‍ය කොටස්

සාමාන්‍ය කොටස් මිල දී ගන්නා ආයෝජකයින් එම සමාගමේ අයිතිකරුවන් වේ. මෙම කොටස් මිල දී ගන්නා ආයෝජකයින්ට සමාගම ලබන ලාභයෙන් යම් ප්‍රතිශතයක් හිමි වන නමුත් හිමි වන ලාභාංශය ස්ථිර නොවේ. එම නිසා අවදානම වැඩි ය. වාර්ෂික මහා සභා රැස්වීම්වලට සහභාගී වීමට අයිතිය හිමි වේ. පාලන බලතල හිමිවේ. සාමාන්‍ය කොටස් වර්ග දෙකකි.

- ඡන්ද බලය සහිත සාමාන්‍ය කොටස් (Voting Shares)
- ඡන්ද බලය රහිත සාමාන්‍ය කොටස් (Non-voting Shares)

ඡන්ද බලය රහිත සාමාන්‍ය කොටස් හිමි යනට ඡන්ද බලය හිමි නො වන නිසා සාමාන්‍ය කොටස්වලට හිමි අනෙකුත් සියලු වරප්‍රසාද ලැබේ.

වරණීය කොටස්

නිශ්චිත ලාභාංශ ප්‍රතිශතයක් හිමි සමාගම විසුරුවා හරින අවස්ථාවක දී ප්‍රාග්ධනය ආපසු ගෙවන විට ප්‍රමුඛත්වය හිමි වන කොටස් වරණීය කොටස් වේ. මෙම කොටස් හිමියන්ට සමාගමේ අයිතිය හිමි නොවේ. අවදානම අඩු ය. පාලන බලතල හිමි නොවේ.

කොටස් බලපත්‍ර

අනාගතයේ දී නිශ්චිත මිලකට සමාගමක කොටස් මිලට ගැනීමේ අයිතිය ලබා දෙමින් වර්තමානයේ සමාගම විසින් නිකුත් කරන ලියවිල්ල කොටස් බලපත්‍රය ලෙස හැඳින්විය හැක. කෙසේ වුවද කොටස් ආයෝජනයෙන් ආයෝජකයකු ලබන ප්‍රාග්ධන ලාභ හැර අනෙකුත් ප්‍රතිලාභ ලැබීමට නම් කොටස් බලපත්‍රය කොටස් බවට පත් වන තුරු ළඟ තබා ගත යුතුය.

සාංගමික ණයකර

සමාගමකට ණය ප්‍රාග්ධනය ලබා ගැනීම සඳහා සමාගමක් විසින් නිකුත් කරනු ලබන සුකුම්පත් විශේෂයකි. ලැයිස්තුගත සමාගම් විසින් නිකුත් කරන ලැයිස්තුගත ණයකර කොටස් වෙළෙඳ පොළේ හුවමාරු කළ හැකිය. ණයකරවල ආයෝජකයින්ට නිශ්චිත පොලී ප්‍රතිශතයක් හිමි වේ.

රජයේ කුරැකුම්පත්

රජය විසින් නිකුත් කරන භාණ්ඩාගාර බිල්පත් හා භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර මින් අදහස් වේ. අවදානම ඉතාමත් අවම ආයෝජන ලෙස මේවා සැලකේ. භාණ්ඩාගාර බිල්පත් හා භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර සඳහා වන පොලී අනුපාත ස්ථාවර එකක් නොවන අතර රජය විසින් කලින් කලට විවිධ පොලී අනුපාතයන් යටතේ නිකුත් කරනු දැකිය හැක.

කොටස් වෙළෙඳ පොළේ සුරැකුම්පත්වල ආයෝජනයෙන් ලැබෙන සෘජු හා වක්‍ර ප්‍රතිලාභ

සෘජු ප්‍රතිලාභ :

ලාභාංශ

සමාගමක් තම ව්‍යාපාර කටයුතු පවත්වාගෙන යාමෙන් උපයන ශුද්ධ ලාභයෙන් සමාගමේ කොටස් හිමියන්ට බෙදා හරින ප්‍රමාණය ලාභාංශ වේ. සමාගම් සාමාන්‍යයෙන් ලාභාංශ මූල්‍යමය ආකාරයෙන් හෝ කොටස් ආකාරයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලබයි. ලාභාංශ මූල්‍යමය වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කිරීමේ දී කොටසකට මුදල්මය අගයක් ලෙස ප්‍රකාශ කෙරේ. එනම්, කොටසකට නිශ්චිත මුදල් ප්‍රමාණයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කෙරේ.

නිදසුන් : කොටසකට රු. 2.50 ක් ආදී වශයෙන් .

පොලී :

ලැයිසතුගත සමාගම් විසින් නිකුත් කරන සාංගමික ණයකර මිල දී ගන්නා ආයෝජකයන්ට සමාගම විසින් වාර්ෂික ව පොලියක් ගෙවනු ලබයි. ණයකර සඳහා ගෙවනු ලබන්නේ නිශ්චිත පොලියක් වන අතර එය ණයකර නිකුත් කිරීමේ දී ම ප්‍රකාශ කරනු ලැබේ.

සංචිත ප්‍රාග්ධනීකරණය

සමාගම සතු ව පවතින සංචිත කොටස් ප්‍රාග්ධනය බවට පත් කිරීම මෙහිදී සිදු වේ. මේ මගින් කොටස් හිමියන්ට අනුපාතයකට නව කොටස් ලැබීමක් සිදුවේ. සංචිත ප්‍රාග්ධනීකරණයේ දී සමාගමෙහි ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය වැඩි වීමක් සිදු වේ. මෙම සංචිත ප්‍රාග්ධනීකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි පූර්ණ අනුමැතිය ලබා ගත යුතුය.

හිමිකම් නිකුතුව

හිමිකම් නිකුතුවක් යනු සමාගමේ දැනට සිටින සාමාන්‍ය කොටස් හිමියන්ට කිසියම් අනුපාතයකට අනුව කොටස් නැවත ලබා දීමයි. හිමිකම් නිකුතුවක දී වෙළෙඳපොළේ මිලට වඩා අඩු මිලකට කොටස් ලබා ගැනීමේ අවස්ථාව ආයෝජකයන්ට ලැබේ. මෙසේ අඩු මිලකට කොටස් හිමිකර ගැනීමට හා එම හිමිකම වැඩි මිලකට විකුණා ලාභ අත්කර ගැනීමට හෝ ආයෝජකයාට අවස්ථා ලැබීම හිමිකම් නිකුතුවක ප්‍රතිලාභයයි.

ප්‍රාග්ධන ලාභ

කිසියම් ආයෝජකයකු ගැනුම් මිලට වඩා වැඩි මිලට කොටස් විකුණුවේ නම් එමගින් ඔහු ලබන්නේ ප්‍රාග්ධන ලාභයකි. නිදසුනක් ලෙස කොටස් රු. 30ට මිලදී ගත් පුද්ගලයකු කොටසක් රු. 50 කට විකුණන ලද්දේ නම් ඔහුට කොටසකින් රු. 20ක ප්‍රාග්ධන ලාභයක් හිමි වේ. කොටස් වෙළෙඳ පොළ තුළ ගනුදෙනු කරන ආයෝජකයින් ඊට ලැබිය හැකි ආකර්ෂණීය ප්‍රතිලාභය මෙම ප්‍රාග්ධන ලාභයයි.

වකු ප්‍රතිලාභ :

- සමාගමක සාමාන්‍ය කොටස් හිමියන්ට ඡන්ද බලය හිමි වීම හා අධ්‍යක්ෂවරයකු ලෙස පත්විය හැකි වීම.
- රජයේ සුරැකුම්පත් මිල දී ගත් පුද්ගලයින්ට එය ලබා ගැනීමේ දී ඇප සුරැකුම් ලෙස භාවිත කළ හැකි වීම.
- රජයේ සුරැකුම්පත්වල කරන ආයෝජනයේ අවදානම ඉතා අඩු මට්ටමක පැවතීම හා ඉහළ ද්‍රවශීලතාවක් පැවතීම.
- කොටස් විකිණීමෙන් හිමි වන ප්‍රාග්ධන ලාභ බදුවලින් නිදහස් වීම.
- කොටස් අවශ්‍ය විටක කොටස් වෙළෙඳ පොළේ විකිණීමට හැකිවීම නිසා ඉක්මණින් මුදල් බවට පත්කර ගත හැකි වීම හා කොටස් ඉහළ ද්‍රවශීලතාවයකින් යුතු වීම.

කොළඹ කොටස් වෙළඳ පොළේ ආයෝජනයේ අවදානම

වෙනත් ආයෝජන මෙන්ම කොටස් ආයෝජනයෙහිද අවදානමක් පවතී. එහෙත් අනෙකුත් ආයෝජන මාර්ගයන්ට සාපේක්ෂව කොටස් ආයෝජනයෙන් ඉහළ මට්ටමක ප්‍රතිලාභ ලැබිය හැකිය. එසේම කොටස් ආයෝජන විවිධාංගීකරණය කිරීම තුළින් අවදානම අවම කර ගැනීමේ හැකියාවක් ද තිබේ.

ඒ අනුව කොටස් ආයෝජනයේ අවදානම කිහිපයකි.

- ලාභාංශ අඩු වීම හෝ නොලැබී යාම නිසා කොටස් මිල පහළ යාම.
- සමාගම බිඳ වැටීමට ඉඩකඩ තිබීම බෙංකොලොත් වුව හොත් ආයෝජනය නොලැබී යාම.

කොටස් වෙළඳ පොළ දර්ශක (Stock Market Indices)

වර්තමානයේ කොළඹ ව්‍යාපාර වස්තුවලින් විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන දර්ශක කිහිපයකි.

1. සියලු කොටස් මිල දර්ශකය (All Share Price Index / ASPI)
2. S & P ශ්‍රී ලංකා මිල දර්ශකය (S & P Sri Lanka 20 index)
3. මුළු ප්‍රතිලාභ දර්ශකය (Total Return Index / TRI)

1. සියලු කොටස් මිල දර්ශකය

- කොළඹ කොටස් හුවමාරුවේ ලැයිස්තුගත කළ සමාගම් සියල්ලේ ම ඡන්ද බලය හිමිසාමාන්‍ය කොටස්වල මිල ගණන්හි ඇති වන උච්චාවචන පෙන්නුම් කරන දර්ශකය සියලු කොටස් මිල දර්ශකය යි.
- මෙම දර්ශකය සඳහා වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය යොදාගනු ලබන අතර එය සකස් කර ඇත්තේ 1985 වසරේ සාමාන්‍ය දෛනික මුළු වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය, පාදක වටිනාකම ලෙසත්, පාදක දර්ශක අගය 100 ක් ලෙසත් සැලකීමෙනි.
- 1985 ජනවාරි 02 වැනි දින සිට සෑම වෙළඳ දිනයක් සඳහා ම මෙම මිල දර්ශකය ගණනය කරනු ලැබේ. ගණනය කරන ආකාරය :

සියලු කොටස් මිල දර්ශකය	$\frac{\text{සියලු ලැයිස්තු ගත සමාගම්වල වර්තමාන වෙළෙඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය}}{\text{පදනම් වර්ෂයේ වෙළෙඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය}} \times 100$	
------------------------	--	--

2. S & P ශ්‍රී ලංකා 20 මිල දර්ශකය

- කොළඹ ව්‍යාපාර වස්තු හුවමාරුවේ විශාලතම වඩාත් ද්‍රවශීල සමාගම් 20ක මිල ගණන්ව වෙනස් වීම මැනීම සඳහා ගණනය කරනු ලබන දර්ශකය S&P ශ්‍රී ලංකා 20 මිල දර්ශකය ලෙස හැඳින්වේ.

සමාගම් විශාලත්වය ද්‍රවශීලතාව සහ මූල්‍ය ශක්තිය මත අදාළ

සමාගම් 20 තෝරා ගනු ලැබීම

- සමාගම් විශාලත්වය වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය සැලකිල්ලට ගැනීම මගින් ද,
- ද්‍රවශීලතාව පසුගිය මාස 6 ක කාලය තුළ වාර්තා වූ දෛනික සාමාන්‍ය පිරිවැටුම සැලකිල්ලට ගැනීම මගින් ද,
- සමාගම් මූල්‍ය ශක්තිය පෙර වර්ෂයේ වාර්තා කළ ශුද්ධ ආදායම සැලකිල්ලට ගැනීම මගින් ද තීරණය කෙරේ.

මෙහි පාදක දිනය 2004 දෙසැම්බර් 17 ලෙසත්, පාදක අගය 1000 ක් ලෙසත් සලකනු ලබයි. 2012 ජුනි 27 වන දින සිට මෙම මිල දර්ශකය ගණනය කරනු ලැබේ.

S&P ශ්‍රී ලංකා 20 මිල දර්ශකය	$\frac{\text{තෝරාගත් සමාගම් 20හි වත්මන් වෙළෙඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය}}{\text{තෝරාගත් සමාගම් 20හි පාදක දිනයේ වෙළෙඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය}} \times 1000$	
------------------------------	---	--

වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය (Market Capitalization)

ලැයිස්තුගත සමාගමක් මගින් නිකුත් කර ඇති කොටස්වල වෙළඳ පොළ අගය, සමාගමේ වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය ලෙස හැඳින්වේ. සමාගමක විශාලත්වය මනිනු ලබන්නේ එහි වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණය මගින් ය. කොටස් වෙළඳ පොළේ ලැයිස්තුගත සියලු සමාගම් හි කොටස්වල ජන්ද බලය ඇති)වෙළඳ පොළ අගය වෙළඳ පොළ ප්‍රාග්ධනීකරණයයි.

3. මුළු ප්‍රතිලාභ දර්ශකය

- කොටස් වල මිල වෙනස් වීම හා ලාභාංශ ආදායම යන සාධක දෙකෙහිම ප්‍රතිලාභ පෙන්වුම් කරන දර්ශකයකි. එනම් නිශ්චිත කාලසීමාවක් තුළ කොටස්වල මිල වෙනස් වීම නිසා ඇති වන ප්‍රග්ධන ලාභ හෝ අලාභ සහ හිමි වූ ලාභාංශ ප්‍රමාණය සැලකිල්ලට ගෙන සකස් කරනු ලබන දර්ශකයයි.
- මෙය සමස්ත කොටස් සඳහා (ASTRI) මෙන්ම S & P කොටස් සඳහා වෙන් වෙන් ව ගණනය කරනු ලබයි.
 - සියලු කොටස් මුළු ප්‍රතිලාභ දර්ශකය - (ASTRI)
 - S & P ශ්‍රී ලංකා 20 මුළු ප්‍රතිලාභ දර්ශකය (S & PTRI)

කොටස් වෙළඳ පොළ දර්ශකවල ඇති වැදගත්කම

- ආර්ථික ක්‍රියාකාරිත්වය පිළිබඳ ව යම් අවබෝධයක් ලැබිය හැකි වීම.
- ආර්ථිකයෙහි සමාගම්වල ක්‍රියාකාරිත්වය පිළිබඳ ව යම් අවබෝධයක් ලැබිය හැකි වීම.
- වෙනත් රටවල කොටස් වෙළෙඳ පොළ තත්ත්වයන් සමග සංසන්දනය කළ හැකි වීම.
- ආයෝජන තීරණ ගැනීමේ දී ආධාර කර ගත හැකි වීම.

වෘක්ඛ වෙළඳ පොළ සහ වලසා වෙළඳ පොළ

(Bull Market & Bear Market)

.....

.....

.....

.....

මෙම එකකය පිලිබදව ගැටලු විමසීම සඳහා පහත අංක හරහා විමසීම කල හැක

හිරුණි-0704412224

සමන්ත-0716908266